

УДК 911.3

Ірина Полевич

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХАРКІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

У статті проаналізовано територіальні особливості концентрації економічного потенціалу і розселення населення Харківської області. Показано інвестиційні надходження у розрізі районів Харківської області, а також розподіл районів за обсягом залучених інвестицій. Розкрито особливості інвестиційних проектів, які реалізуються. Показано територіальні організаційні структури інноваційної діяльності, серед яких науково-технічні парки, бізнес-інкубатори, технополіси. Виконано групування районів області за показниками інноваційно-інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інноваційна діяльність, інноваційно-інвестиційна діяльність, групування, технопарки, інноваційно активні підприємства.

Ірина Полевич. ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЙ АСПЕКТ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ХАРЬКОВСКОМ РЕГИОНЕ. В статье проанализированы территориальные особенности концентрации экономического потенциала и расселения населения Харьковской области. Показаны инвестиционные поступления в разрезе районов Харьковской области, а также распределение районов по объему привлеченных инвестиций. Раскрыты особенности инвестиционных проектов, которые реализуются. Показаны территориальные организационные структуры инновационной деятельности, среди которых научно-технические парки, бизнес-инкубаторы, технополисы. Выполнено группирование районов области по показателям инновационно-инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инновационная деятельность, инновационно-инвестиционная деятельность, группировка, технопарки, инновационно активные предприятия.

Iryna Polevych. TERRITORIAL ASPECT OF INNOVATIVE INVESTMENT ACTIVITY IN KHARKIV REGION. The article presents territorial peculiarities in the concentration of economic potential and resettlement of the population. Investment flows are presented in the context of Kharkiv region districts as well as distribution of these districts in terms of attracting investments. Some aspects of investment projects which are being realized have been revealed. Some territorial organizational structures of innovation activity including science and technology parks, business incubators, technopolises have been described. Districts of the region have been grouped according to their innovation and investment activities.

Key words: investment activity, innovation activity, innovation and investment activity, group, technology parks, innovation active enterprises.

Вступ. Інвестиції у виробничий потенціал окремого підприємства зокрема та регіону в цілому є необхідною умовою інноваційної діяльності, здійснення якої забезпечує створення інноваційного продукту та формує новітні досягнення у сфері науки, техніки, технологій, управління тощо. Територіальна структура значною мірою визначається особливостями розміщення економічного потенціалу [10]. У цьому відношенні Харківська область виділяється серед інших регіонів країни високою територіальною концентрацією економічного потенціалу в м. Харкові на тлі його загальної дисперсії по низових адміністративних районах області, що в цілому відповідає системі розселення Харківського регіону, яка є моноцентричною та має радіально-кільцевий тип опорного каркасу розселення. Більше половини населення регіону (1,5 млн із 2,7 млн осіб) сконцентровано в обласному центрі. 52,2% економічного потенціалу сконцентровано в обласному центрі [1]. Найбільш значна компонента в економічному потенціалі регіону – інвестиційний потенціал, який складає 43%. Загальна динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій є позитивною (у 2013 році в економіку області було залучено 8032,3 млн. грн.), проте має значні територіальні відмінності.

За мету в дослідженні поставлено виявлення територіальних особливостей інноваційної та інвестиційної діяльності у Харківському регіоні як форми реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу регіону. Для досягнення поставленої мети в статті представлено територіальні особливості концентрації економічного потенціалу й розселення населення

Харківського регіону, проведено розподіл районів Харківської області за обсягом залучених інвестицій та приведені інвестиційні надходження у розрізі районів області, розкрито особливості інвестиційних проектів, які реалізуються, територіальні організаційні структури інноваційної діяльності, виконано групування районів області за показниками інноваційно-інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Безперечним лідером за обсягом залучення прямих іноземних інвестицій є місто Харків, на частку якого припадає 62%. Найвища частка прямих іноземних інвестицій, що вкладена саме у м. Харків, свідчить про те, що місто володіє найбільшим показником довіри інвесторів в області [14]. А це, в свою чергу, сприяє розвитку всіх галузей економіки, покращення умов праці та життя людей, збільшення кількості робочих місць, вдосконалення виробничого процесу тощо. Але за рахунок того, що найбільша частка інвестицій припадає на м. Харків, інші райони отримують значно меншу кількість інвестицій, що негативно впливає на налагодження та поліпшення всіх процесів економічного та соціального розвитку (рис. 1) [13, 14].

Значна частка інвестицій припадає на Харківський, Балаклійський, Дергачівський райони (рис. 2). Висока інвестиційна активність Балаклійського району пояснюється наявністю паливних природних ресурсів (природний газ), адже найбільше коштів інвестовано в основний капітал ГПУ «Шебелинкагазвидобування», Шебелинське відділення по переробці газового конденсату та нафти, ВАТ «Балцем» [5, 8, 13]. Інвестиції здебільшого спрямовуються на реконструкцію, технічне переоснащення і розширення діючих підприємств виробничого призначення та

впровадження сучасного обладнання, нових технологій виробництва продукції [11]. Будучи прикордонним, Дергачівський район активно бере участь у зовнішньоекономічній діяльності.

Реалізуються інвестиційні проекти ТОВ «Кроно-Інвест Харків», ТОВ «Слобожанський миловар»,

ТОВ «Юніпласт» та інші [8, 13]. Здебільшого кошти спрямовані на розвиток інноваційної діяльності підприємств району, що є резервом підвищення конкурентоспроможності промислової продукції. Промислова галузь району має значний резерв за рахунок малого та середнього бізнесу.

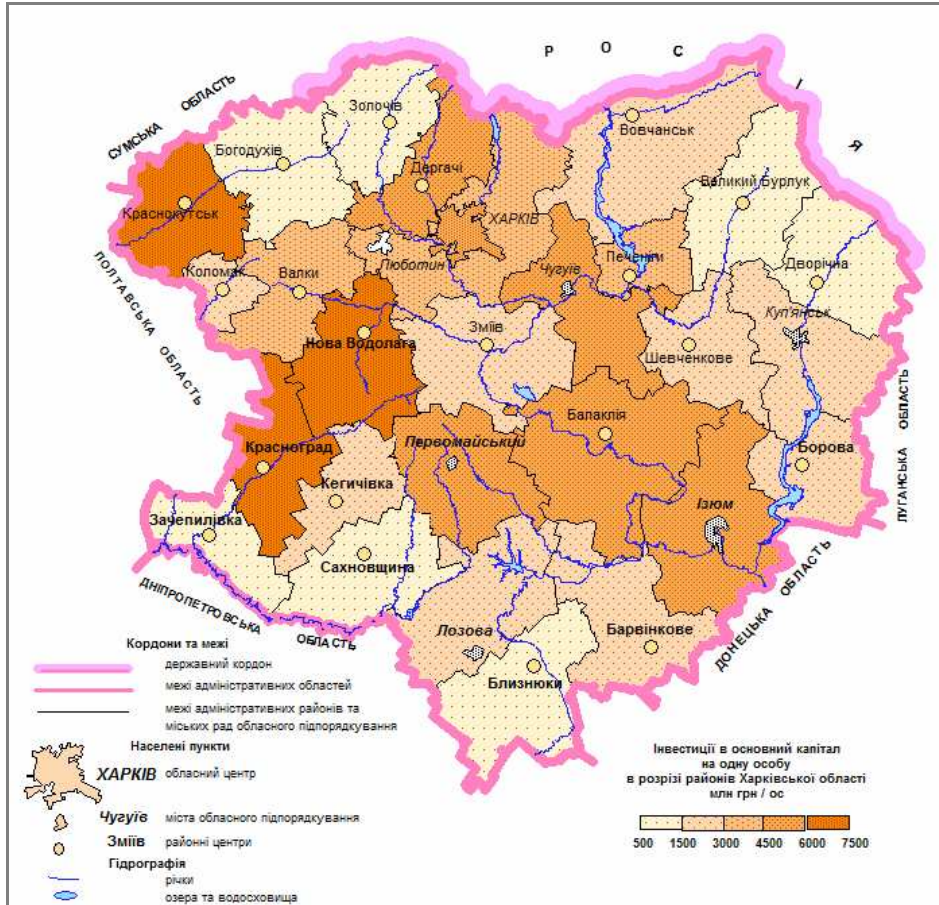

Рис. 1. Інвестиції в розрізі районів Харківської області у 2013 р. (побудовано за даними [6])

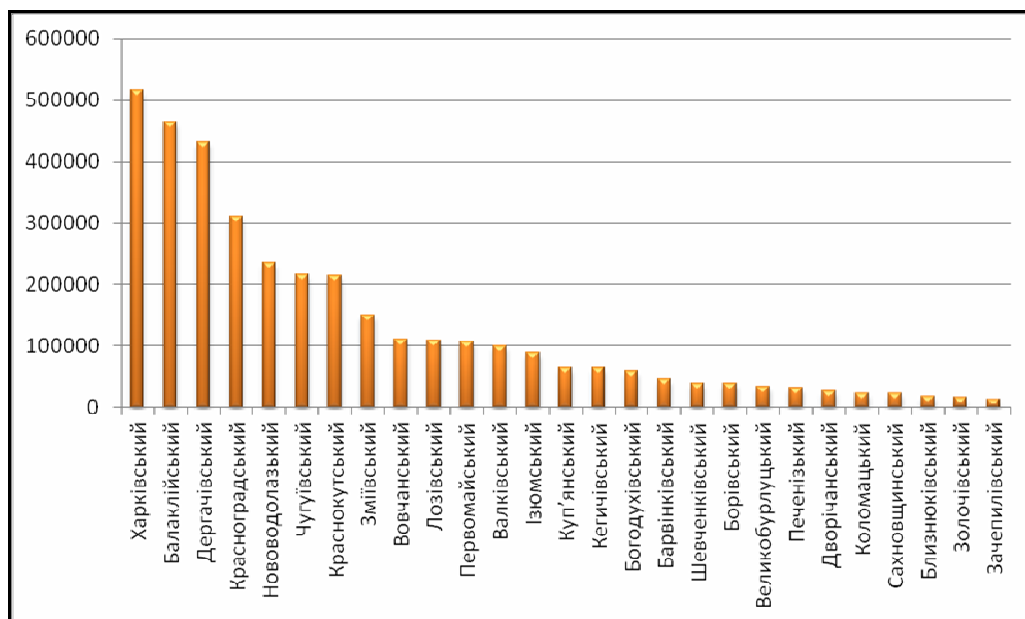

Рис. 2. Розподіл районів Харківської області за обсягом залучених інвестицій у 2013 р., тис. грн. (побудовано за даними [6])

Також високими показниками інвестиційної діяльності виділяються Красноградський, Нововодолазький, Чугуївський, Краснокутський та Зміївський райони. Стосовно досить високих показників Красноградського району маємо зазначити, що в районі видобувається 8% українського природного газу. Завдяки наявності родовищ природного газу район має стабільний економічний розвиток. Зміївський район відзначається проведенням активної діяльності щодо поліпшення інвестиційного клімату, тому стабільно займає 6-7 місце в області за показниками інвестиційних вкладень [12, 14]. Тут активно працюють 2 підприємства з іноземними інвестиціями: ЗАТ «Завод Елокс», ВАТ ЗЕМЗ «Змівметалосервіс» [5, 8, 13]. Серед особливостей інвестиційної діяльності Зміївського району зазначимо активне впровадження нових технологій у виробництво та впровадження інноваційних видів продукції, тому продук-

ція промислових підприємств району користується попитом не лише в Україні: на експорт ідуть обладнання для атомних електростанцій, заготовки з деревини, обладнання для чищення одягу, механізми та інше. Господарство інших районів області базується здебільшого на розвитку аграрного сектора та підприємств харчової промисловості і працює в основному для задоволення потреб населення та в меншій мірі на експорт. Виходячи із невисокого рівня розвитку господарства, ці райони є недосить привабливими для інвесторів.

Територіальні організаційні структури інноваційної діяльності можуть бути представлені науково-технічними парками, бізнес-інкубаторами, технополісами [4, 13]. Нижче розглядаються окремі діючі та перспективні територіальні інноваційні структури Харківської області.

Рис. 3. Технологічні парки України (побудовано автором за даними [2, 7, 9])

ЗАТ «Технопарк» Інститут монокристалів» створений у 2000 році. Основний вид діяльності – дослідження та розробки в галузях природничих і технічних наук, розробка і виробництво мікрохвильового промислового обладнання і технологій [8, 13]. Підприємство забезпечене науковими та інжене-

рними кадрами високої кваліфікації, зокрема тут працюють доктор хімічних наук, 3 кандидати фізико-математичних наук, аспіранти, здобувачі. Наукові працівники підприємства мають значну кількість наукових публікацій. Патентоспроможні технічні рішення захищаються патентами. Наявність сучас-

них дослідницьких приладів світового рівня визначає науково-технічну базу для розробок, забезпечуючи, в тому числі, можливість доопрацювання технологій та конструкцій з метою використання в різних галузях з максимальною ефективністю. Річний оборот організації – 200 тис. дол.

Українсько-російський технопарк «Слобожанщина» має на меті формування середовища активної взаємодії вчених і підприємців транскордонної території у сфері комерціалізації наукових розробок, створення умов для прискореного розвитку високотехнологічних напрямів виробництва і перетворення їх в основну рушійну силу економічного зростання

Слобожанщини. Він створений на базі підприємства ФЕД і заснований науковим парком «ФЕД» і трьома вузами: Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна, Харківським національним університетом радіоелектроніки та Белгородським національним державним дослідницьким університетом. На території індустріального парку «Малинівка Еко» планують виробництво з екологічно чистої сировини продуктів харчування, які будуть продаватися як в Україні, так і експортуватися на зовнішні ринки. На території індустріального парку створять чотири зони: «логістичний хаб», «біотехноком», «еко-пак» і «сервіс-зону» [13].

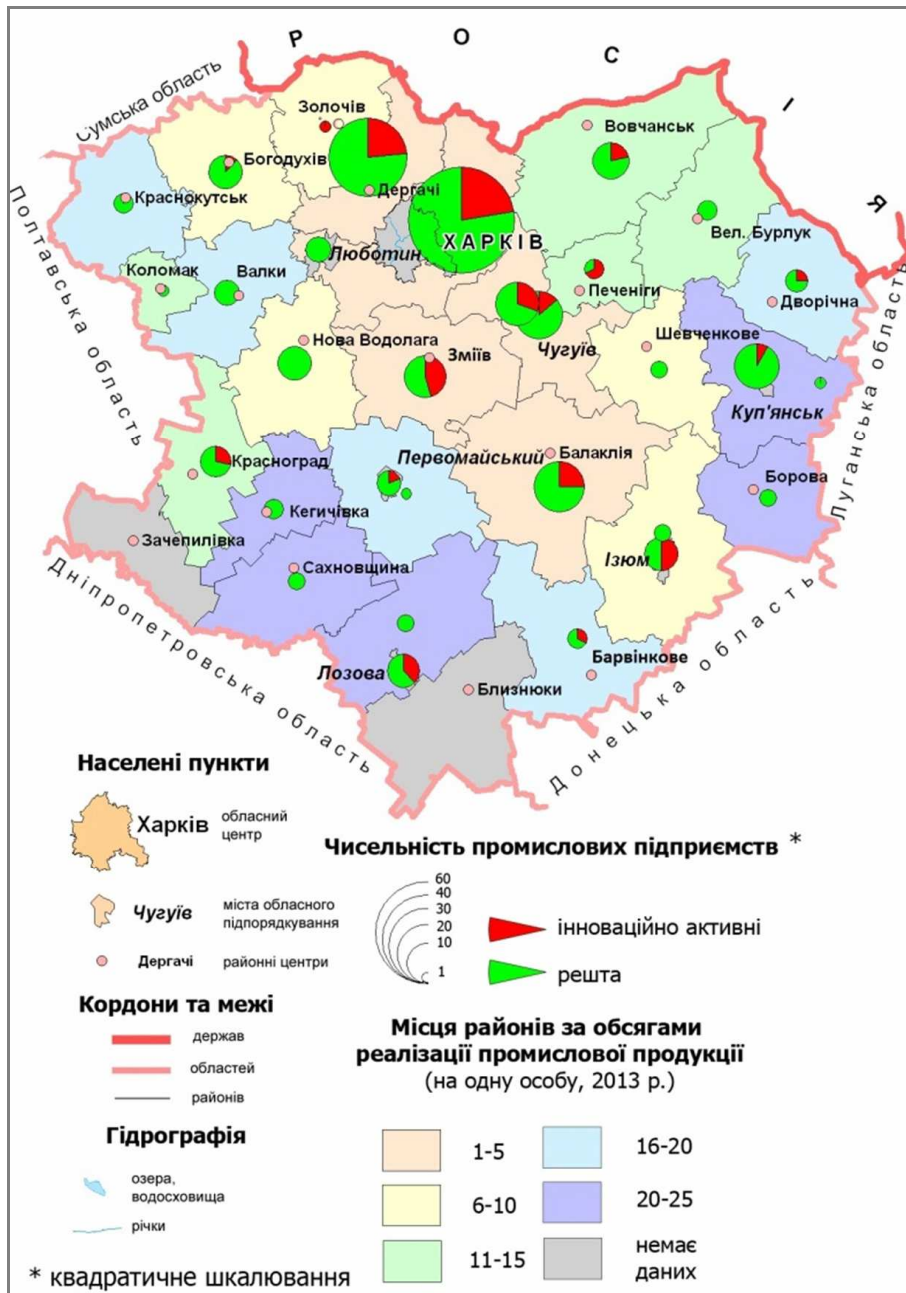

Рис. 4. Інноваційна діяльність промислових підприємств Харківської області у 2013 р. (побудовано автором за даними [3, 6, 13])

На першій території розмістяться складські та фасувальні приміщення, а також митний склад. У зоні «біотехноком» перебуватимуть самі підприємс-

тва харчової промисловості, завод по створенню біологічно активних добавок, продуктів лікувального харчування та ін. Зона «еко-пак» буде належати під-

приємству для створення та функціонування фасувального обладнання екологічно чистої упаковки. У «сервіс-зоні» будуть знаходитися будівельні підприємства, очисні споруди. Потенційним інвесторам необхідно буде надати бізнес-план реалізації інвест-проекту, який би відповідав планам розвитку індустріального парку та його зон, зареєструвати юридичну особу на території парку, зробити капіталовкладення та ін. [8].

Згідно з Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» в Україні створено 16 технопарків [2]. Проте важливо відмітити, що у дійсності функціонують лише 8 технопарків, 6 з яких розміщуються у м. Києві. Реально діють такі технопарки як: «Інститут електрозварювання імені С.О. Патона», «Інститут монохристалив», «Вуглемаш», «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка», «Інститут технічної теплофізики», «Укрінфотех», «Київська політехніка», «Інтелектуальні інформаційні технології» (рис. 3).

Найбільша кількість промислових підприємств Харківського регіону, як і кількість інноваційно активних, зосереджена у Харківському районі. Але частка інноваційно активних підприємств найбільша у Печенізькому районі, де знаходиться невелика кількість промислових підприємств. В Ізюмському та Зміївському районах інноваційно активними є майже половина промислових підприємств. Високі показники мають також Лозівський і Дергачівський райони, де інноваційно активними є, відповідно, третина і чверть промислових підприємств [3, 13].

Харківська область є регіоном, в якому показник питомої ваги підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, вища за частку по Україні: у 2013 р. в регіоні займалися інноваціями 182 підприємства – 23,2% від загальної кількості промислових підприємств, а по Україні цей показник складає 16,8%. За даним показником Харківський регіон є п'ятим серед інших регіонів країни [3, 8, 13].

Обсяги інноваційних витрат промисловими підприємствами Харківської області у 2013 р. становили 642,3 млн. грн., що на 4,1% менше, ніж у попередньому році. Протягом 2013 р. обсяги інноваційної продукції, що реалізували промислові підприємства, склали 2972,3 млн. грн. – 4,8% від загальних обсягів реалізованої промислової продукції [3].

В результаті порівняння обсягів реалізованої продукції за районами Харківської області було виділено 5 груп районів за рейтингом (рис. 4), а також шоста група, складена районами, за якими відсутні дані – Зачепилівським і Близнюківським. До п'ятірки районів з найбільшими обсягами реалізованої промислової продукції на 1 особу потрапили Харківський, Дергачівський, Чугувський, Зміївський та Балаклійський райони. До другої групи – від 6 до 10 місця – належать Золочівський, Богодухівський, Новодолазький, Шевченківський, Новомиргородський райони. У третій групі – сусідні Вовчанський, Великобурлуцький, Печенізький, а також Коломацький та Красноградський райони. З 16 по 20 місце займають Краснокутський, Валківський, Первомайський, Барвінківський, Дворічанський райони.

Останні місця за обсягами реалізації промислової продукції посідають Куп'янський та Лозівський райони, центрами яких є міста обласного значення, у яких зосереджена найбільша кількість промислових підприємств, а також Борівський, Кегичівський і Сахновщинський райони.

Висновки. Враховуючи важливість інноваційно-інвестиційної діяльності для збалансованого регіонального розвитку, проведено її аналіз у Харківській області. Виявлено територіальні особливості, проблемні території та перспективні напрями інноваційно-інвестиційної діяльності регіону. Охарактеризовано основні інвестиційні проекти в територіальному розрізі. Розглянуті питання організації та функціонування технопарків, бізнес-інкубаторів як форм реалізації інноваційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Niemets L. Demographic potential as the basis for social and economic development / L. Niemets, K. Segida, N. Guseva // *Економічний часопис-XXI*. – 2015. – № 3-4. – С. 93-97.
2. Закон України «Pro spetsialnyi rezhim innovatsiinoi diialnosti tekhnologichnykh parkiv» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=991-14> [Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=991-14>].
3. Innovatsiina diialnist u Kharkivskii oblasti za 2013 rik. Statustuchnyi zbirnik // *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Holovne upravlinnia statistiki u Kharkivskij oblasti*. – Za red. M.O. Tur. – Kharkiv, 2014. – 98 s. [Інноваційна діяльність у Харківській області за 2013 рік. Статистичний збірник // Державна служба статистики України, Головне управління статистики у Харківській області. – За ред. М.О. Тур. – Харків, 2014. – 98 с.].
4. Infrastrukturne zabezpechennia konkurentnoi ekonomiky regioniv (metodologiya i mekhanizm) / NAN Ukrainy. In-t regionalnykh doslidzhen; [red. kol.: nauk. red. d.e.n., prof. P.Yu. Belenkyi]. – Lviv, 2002. – 308 s. [Інфраструктурне забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія і механізм) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; [ред. кол.: наук. ред. д.е.н., проф. П.Ю. Беленький]. – Львів, 2002. – 308 с.].
5. Niemets L. Suchasni tendentsii ta regionalni osoblyvosti investytsiinoi diialnosti Kharkivskoho regionu / L. Niemets, K. Segida, M. Peresichanskyi, V. Redin // *Chasopys sotsialno-ekonomichnoi geografii: Mizhregion. zbirnyk nauk. prats*. – Kharkiv: KhNU imeni V.N. Karazina, 2009. – Вип. 6(1). – С. 128-133. [Немець Л. Сучасні тенденції та регіональні особливості інвестиційної діяльності Харківського регіону / Л. Немець, К. Сегіда, М. Пересічанський, В. Редін // *Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіон. збірник наук. праць*. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – Вип. 6(1). – С. 128-133].

6. Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky v Kharkivskij oblasti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net> [Офіційний сайт Головного управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net>].
7. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua> [Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>].
8. Ofitsiyni sait Kharkivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kharkivoda.gov.ua> [Офіційний сайт Харківської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kharkivoda.gov.ua>].
9. Otsinka konkurentospromozhnosti regioniv Ukrainy [Elektronnij resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.feg.org.ua> [Оцінка конкурентоспроможності регіонів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.feg.org.ua>].
10. Polevych I.O. Innovatsiina komponenta ekonomichnoho potentsialu Kharkivskoho regionu / I.O. Polevych // Region – 2013: strategiia optimalnoho rozvytku: materialy nauk.-prakt. conf. z mizhnar. uchastiu (m. Kharkiv, 7–8 lystopada 2013 r. / Hol. red. kolegii V.S. Bakirov. – Kh.: KhNU imeni V.N. Karazina, 2013. – S. 330-332. [Полевич I.O. Інноваційна компонента економічного потенціалу Харківського регіону / I.O. Полевич // Регіон – 2013: стратегія оптимального розвитку: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 7–8 листопада 2013 р. / Гол. ред. колегії В.С. Бакіров. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 330-332].
11. Strategiia rozvytku Kharkivskoi oblasti na period do 2020 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://kharkivoda.gov.ua/documents/16203/1088.pdf> [Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/documents/16203/1088.pdf>].
12. Strategiia staloho rozvytku Kharkivskoi oblasti do 2020 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www-rada.univer.kharkov.ua/files/strategy.pdf [Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www-rada.univer.kharkov.ua/files/strategy.pdf].
13. Kharkivskiyi regionalnyi tsentr investytsij i rozvytku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.investment.kharkov.ua/> [Харківський регіональний центр інвестицій і розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.investment.kharkov.ua/>].
14. Kharkovskaia oblast: kniga investora. – Kh.: Folio, 2010. – 227 s. [Харьковская область: книга инвестора. – Х.: Фолио, 2010. – 227 с.]

Summary

Iryna Polevych. TERRITORIAL ASPECT OF INNOVATIVE INVESTMENT ACTIVITY IN KHARKIV REGION.

The features of the investment projects that are being implemented, including LLC "Krono-Invest Kharkiv", LLC "Slobozhansky soap-boiler", LLC "Uniplast" and some others have been revealed. Some territorial organizational structures of innovation activity in the region presented by scientific and technological parks, business incubators, technopolises have been shown.

Kharkiv region is a region where the share of enterprises engaged in innovation activity is higher than the share in Ukraine on the whole: in 2013 182 enterprises were involved in innovation - 23.2% of all industrial enterprises, in Ukraine this figure is 16,8%. For this indicator Kharkiv region is the fifth among other regions of the country.

Territorial characteristics of economic potential concentration and population settlement have been given. Investment income of Kharkiv region districts and distribution of these districts in terms of investments have been shown. Districts of the region have been grouped according to the indexes of innovation and investment activities. While comparing the sale volumes of the regional districts, 5 groups of the districts have been rated, and the sixth group composed of the districts for which there are no data (Zachepylivsky and Blyzniukivsky). The district leaders are Kharkiv, Derzhachivsky, Chuhuyivsky, Zmiivsky and Balakliivsky. The second group includes Zolochivsky, Bogodukhivsky, Novovodolazhsky, Shevchenko, Iziumsky districts. In the third group there are neighboring Vovchansky, Velykoburluisky, Pechenizhsky as well as Kolomaksky and Krasnogradsky districts. The fourth group consists of Krasnokutsky, Valkivsky, Pervomaivsky, Barvenkivsky, Dvurechansky districts. Kupiansky, Lozivsky, Boriivsky, Kegychivsky and Sakhnovshchynsky districts form the fifth group.

Key words: investment activity, innovation activity, innovation and investment activity, group, technology parks, innovation active enterprises.